

Asia: VN/27236/2020

Kansallista yritysvastuulakia koskeva arviomuistio

Lausunnonantajan lausunto

1) Lausuntonne yleisesti arviomuistiosta.

Muistio on kirjoitettu sängen asenteellisesti. Asenteellisuus ilmenee muun muassa otsikoissa. Esimerkkinä asenteellisuudesta ovat sääntelyvaihtoehdot, jotka on jaettu kevyeseen, keskitason ja raskaaseen sääntelyyn. Näistä ihmisoikeuksia ja ympäristöä parhaiten tukeva sääntely on nimetty raskaaksi sääntelyksi. Lisäksi muistiossa on painotettu yritysvastuulain aiheuttamaa hallinnollista taakkaa yrityksille ja yritysten kilpailuaseman heikkenemistä, mutta ei ole otettu huomioon yritysvastuulain myönteisiä vaikutuksia. Myönteinen vaikutus on esimerkiksi se, että vastuullinen suhtautuminen ihmisoikeuksiin ja ympäristöön on merkittävä kilpailuetu.

2) Lausuntonne kansalliseen yritysvastuusääntelyyn ryhtymisestä.

Yritysvastuulain säätämisen valmistelu on aloitettava pikaisesti.

3) Lausuntonne muistiossa esitetyistä sääntelyvaihtoehdoista (veloitteen sisältö, soveltamisala ja seuraamusjärjestelmä).

Suomen on säädettävä yritysvastuulaki, joka koskee kaikkia yrityksiä. Pienemmät yritykset tekevät hankintoja ja luovat arvoketjuja myös itsenäisesti, eivät ainoastaan osana soveltamisalaan kuuluvien yritysten arvoketjua. Myös pienemmät yritykset voivat aiheuttaa ja usein aiheuttavatkin merkittäviä ihmisoikeus- ja ympäristöongelmia.

Yritysvastuulain tulee ennaltaehkäistä ihmisoikeusloukkauksia yrityksen koko arvoketjussa sekä Suomessa että Suomen rajojen ulkopuolella. On tärkeää, että myös lyhytkestoissa ja satunnaisissa sopimussuhteissa noudatetaan ihmisoikeuksia ja otetaan huomioon ympäristövaikutukset. Työvoiman hyväksikäyttö on sitä todennäköisempää, mitä pitempiä alihankintaketjut ovat.

Yritysvastuulaissa on säädettävä yrityksille ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskeva huolellisuusvelvoite. Huolellisuuden tulee olla tilannekohtaista ja suhteellista. Laissa tulee olla myös uskottavat toimeenpanokeinot. Lain on vahvistettava ihmisoikeusloukkauksien uhrien oikeussuojaa

ja turvattava uhrien oikeuksiin pääseminen. Työntekijöillä pitää olla tosiasiallinen mahdollisuus saada tietoa ja vaikuttaa huolellisuusvelvoitteen noudattamiseen.

4) Lausuntonne arviomuistiossa esitetyistä sääntelyn ihmisoikeus-, ympäristö- ja yritysvaikutuksista.

Ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksia on kuvattu varsin hyvin arviomuistiossa. Yritysvastuulain säätäminen vahvistaisi ihmisoikeuksia ja estäisi haitallisia ympäristövaikutuksia. Sen sijaan yritys vastuun kielteisiä vaikutuksia yrityksille on liioiteltu. Moni yritys on jo nyt sitoutunut kestävän kehityksen periaatteisiin ja noudattaa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimuksia.

Siinä, että yritys voi joutua vastuuseen toisen yrityksen laiminlyönneistä, ei ole mitään uutta. Kuluttajansuojalain mukaan kuluttajalla on oikeus saada myyjältä vahingonkorvausta tai purkaa kauppa riippumatta siitä, kuka tuotteen on tehnyt ja kenen virheestä on kysymys. Rakentamisessa urakoitsija vastaa alihankkijansa virheistä. Tuotevastuulain mukaan tuotteen myynyt, maahantuonut tai valmistanut yritys on vastuussa tuotteen turvallisuudesta. Työsopimuslain 11 luvun 9 §:ssä säädetään toimeksiantajan vastuusta alihankkijansa työntekijän palkkasaatavista. Tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annettu laki edellyttää alihankkijan tai vuokrayrityksen taustojen selvittämistä. Kaikissa edellä mainituissa tilanteissa kuten yritys vastuulaissakin yritys voisi joutua vastuuseen vain, jos se laiminlöisi omaa huolellisuusvelvoitettaan, toisin sanoen tilanteissa, joissa yritys olisi voinut kohtuullisin keinoin estää vahinkoa aiheutumasta. Yritys ei näin ollen yritys vastuulain kuten ei edellä mainittujen lakienkaan mukaan joutuisi vastuuseen sellaisesta vahingosta, jonka aiheutumiseen se ei ole voinut vaikuttaa.

Yritysvastuulaki toisi näkyväksi yritysten ja niiden omistajien vastuun. Samalla se takaisi samanlaiset kilpailuedellytykset, kun kaikilla yrityksillä olisi samanlainen vastuu. Suomalaisten yritysten kilpailukyky ei voi perustua ihmisoikeuksien polkemiseen ja ympäristön pilaamiseen. Pienten ja keskisuurten yritysten jättäminen soveltamisalan ulkopuolelle merkitsisi sääntelemättömyyttä. Sääntelemättömyys merkitsee myös oikeuksien puuttumista, mikä voisi vaikeuttaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa.

Latvatalo Eveliina
SAK ry - Työehdot-osasto lakimies Anu-Tuija Lehto